

ЖАЗОИРНИНГ МУҲИМ МИНТАҚАВИЙ ВА МИНТАҚАВИЙ БЎЛМАГАН ДАВЛАТЛАР (ҚЎШНИ АРАБ ДАВЛАТЛАРИ, ЕВРОПА ИТТИФОҚИ, АҚШ, РФ, ХХР) БИЛАН ТАШҚИ СИЁСИЙ АЛОҚАЛАРИ

Расулов Отабек Абдулазизович

Тошкент давлат Шарқшунослик
университети мустақил изланувчиси

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада Жазоир Республикасининг ташқи сиёсати, унинг минтақавий ва халқаро муносабатларидаги ўрни ҳамда сиёсий стратегияси таҳлил қилинган. Хусусан, Президент А. Бутефлика ва А. Теббунлар даврида ташқи сиёсатдаги ўзгаришлар, араб ва Ғарб давлатлари, шунингдек, Хитой ва Россия билан ҳамкорлик масалалари ёритилган. Шунингдек, Жазоирнинг Ливиядаги можарога муносабати, Ғарбий Саҳро муаммосига муносабати ва Мағриб минтақасидаги дипломатик ҳаракатлари таҳлил қилинган. Мақолада Жазоирнинг халқаро терроризмга қарши курашдаги фаол иштироки ва минтақавий барқарорликни таъминлашдаги ролига алоҳида эътибор қаратилган.

Калит сўзлар: *Жазоир, ташқи сиёсат, А. Бутефлика, А. Теббун, Ливия инқирози, Ғарбий Саҳро, Араб давлатлари лигаси, Африка иттифоқи, терроризмга қарши кураш, Мағриб, минтақавий барқарорлик, халқаро алоқалар.*

Президент А. Бутефлика 1999 йилда ҳокимият тепасига келиши билан Жазоир ташқи сиёсати янгиланди ва минтақавийликни кучайтириш, минтақавий ва халқаро ишларда фаолликни ошириш, кўп томонлама ҳамкорликни ривожлантириш ва Жазоирнинг Араб давлатлари лигаси (ЛАС) таркибидаги ролини кучайтириш борасида жиддий ўзгаришларга дуч келди. Африка иттифоқи (АУ) ва Араб Мағриб иттифоқи (АМУ). Хусусан, Жазоир араб давлатларининг бирлигига эришиш, ички араб тафовутларини тугатиш ва умумий манфаатдор масалаларда келишилган позицияларни ишлаб чиқишни ўзининг ташқи сиёсий устуворлиги деб эълон қилди. Жазоир Демократик Республикаси Араб Лигаси доирасида мувофиқлаштириш ва бирликни кучайтиришга, минтақанинг можаролари ва муаммоларини, шу жумладан Яқин Шарқ муаммоси, Ироқнинг Қувайтга тажовузи ва бошқа инқирозларни ҳал қилишда Лиганинг ролини кучайтиришга чақирди. Жазоир, шунингдек,

халқаро терроризм хавфига қарши курашда етакчи роль ўйнади ва бу борада бошқа давлатлар, биринчи навбатда Тунис ва Миср билан ҳамкорлик қилди.

Шу билан бирга, Жазоир раҳбарияти Форс кўрфазидаги араб давлатлари билан фаолроқ ҳамкорлик қилишга ўтди, бу эса мамлакатнинг араб-мусулмон дунёсидаги мавқеини яхшилаш ва терроризм ва диний экстремизм хавфига қарши самарали курашиш имкониятини берди.

Бундан ташқари, Жазоир дипломатиясида Россия ва Хитой билан яқин ҳамкорликни сақлаб, Ғарб давлатлари билан яқинлашишга интилиш тобора яққол намоён бўлди. Мамлакатнинг минтақавий ишларда иштирокини кучайтиришга ва шу билан бирга Франция, Европа Иттифоқининг бошқа мамлакатлари, АҚШ, Россия Федератсияси, Хитой ва халқаро ташкилотлар билан ўзаро манфаатли, кўп қиррали муносабатларни ривожлантиришга қаратилган стратегия шакллантирилди.

Президент А. Теббуннинг ҳокимият тепасига келиши Жазоирнинг ташқи сиёсатидаги янги тенденцияларни белгилаб берди, шулардан энг асосийси мамлакатнинг минтақадаги ва дунё кучлари билан муносабатларда Шимолнинг асосий "ўйинчилари" билан алоқаларни фаол равишда илгари суришдир. Африка минтақаси.

Жазоир сиёсати минтақавий майдонда. Жазоир Президенти лавозимига киришгандан сўнг, А. Теббун мамлакатнинг минтақавий сиёсат масалаларида асосий позицияларга содиқлигини тасдиқлади. Президент А. Теббуннинг 2019 йил 19 декабрдаги инаугуратсиясидан кейинги нутқидаги энг ёрқин дақиқалардан бири Жазоирнинг Мағриб минтақасида ва умуман Африка ва Яқин Шарқдаги дипломатик роли ва таъсирини тиклаш нияти бўлганлиги эди. ўтмишда нуфузли ўйинчи бўлган.¹

Марокаш ва Жазоир ўртасидаги узоқ йиллик келишмовчиликнинг илдизи бўлган ва икки мамлакат чегараларининг ёпилишига олиб келган Ғарбий Саҳродаги можарога нисбатан Жазоирнинг амалий сиёсатини яна бир бор тасдиқлаб, А. Теббун ушбу муаммони БМТ ва Африка Иттифоқи ихтиёрига топширилиши керак бўлган "деколониатсия". Ушбу позиция Жазоирнинг Ғарбий Саҳрога нисбатан ҳарбий-сиёсий ташкилоти сиёсатига мувофиқ равишда Марокаш билан муносабатларни яхшилаш учун янги истиқболларни очмади ва кузатувчиларнинг фикрига кўра Мағрибдаги интегратсияни ривожлантиришга ҳисса қўшмайди. Шунга қарамай, А. Теббун Мағрибдаги

¹ Saddiki, Said. Will Algerian Foreign Policy Change Towards its Neighbors in the Next Decade? // Moroccan Institute for Policy Analyses. – 31 March 2020. – <https://mipa.institute/7654>

"биродарларни" "улар Жазоирдан фақат яхши ишлар ва эзгу ниятларни кўришади" деб ишонтирган.²

Жазоир Демократик Республикаси Президенти ташқи сиёсат соҳасидаги асосий эътиборни Ливияга қаратди ва "Жазоир ушбу мамлакатда барқарорликка эришиш ва халқ ва унинг ҳудуди бирлигини ҳимоя қилиш учун кўпроқ ҳаракатларни амалга оширади. Бу бизнинг масъулиятимиз ва устувор вазифаларимизнинг бир қисмидир." Ушбу баёнот Жазоир раҳбариятининг Ливия масаласида 2011 йилдан бери, Ливия тартибсизликлар ва зўравонликларга ботганидан бери, исломчилар НАТО кўмагида миллий раҳбар Муҳаммад Қаддафийни ағдариб ташлаганидан бери энг қатъий позициясининг декларациясига айланди. Шунинг таъкидлаш кераки, Жазоир НАТОнинг Ливияга аралашушига қарши норозилик билдирган кам сонли араб мамлакатларидан бири эди. А. Теббун таъкидлади: «Жазоир — бу Ливиянинг барқарорлиги ҳақида биров ёқтирадимиз ёки йўқми, уни биринчи ва энг кўп ташвишга соладиган мамлакат. Жазоир Ливия инқирозига қарши ечимлар таклифидан четлатилганлигини ҳеч қачон қабул қилмайди».³

Шу билан бирга, ЖДР раҳбари можаролар билан парчаланиб кетган мамлакатда Жазоир таъсирини заифлаштиришдан манфаатдор бўлган мамлакатлар ва Ливия гуруҳлари ҳақида батафсил тўхталди. Унинг шарҳлари Германиянинг Ливия бўйича халқаро конференцияни ташкил этиш ташаббуси билан бир вақтга тўғри келди, унга Жазоир таклиф қилинмади. Шу билан бирга, Жазоир раҳбарияти Ливиянинг миллий келишув ҳукумати (ПНС) Туркиянинг Ливияга потенциал ҳарбий аралашуви ғоясини маъқулаганидан ғазабланди.⁴ Жазоир раҳбари Ливия "биродарларини" "чет эл аралашувидан сақланинг, чунки бу фақат ливияликлар сафида янада катта бўлинишни келтириб чиқаради", деб огоҳлантирди.⁵

² Ghanmi, Lamine. Tebboune reiterates foreign policy tenets, including stand on Western Sahara. // The Arab Weekly. – Tuesday 31/12/2019. – <https://the arabweekly.com/tebboune-reiterates-foreign-policy-tenets-including-stand-western-sahara>.

³ Algeria's president heads top security meeting to discuss Libya crisis. // CGTN. – 02:18, 28-Dec-2019. – <https://newsaf.cgtn.com/news/2019-12-28/Algeria-s-president-heads-top-security-meeting-to-discuss-Libya-crisis-MMb6H7QLGE/index.html>.

⁴ 19 декабря 2019 г. ПНС единогласно одобрило выполнение меморандума о взаимопонимании по вопросам безопасности и военного сотрудничества с правительством Турции, подписанного 27 ноября. По запросу ливийской стороны Анкара могла бы помочь исламистским ополченцам, выступающим за ПНС, отразить наступление Национальной ливийской армии (ЛНА) во главе с фельдмаршалом Халифой Хафтаром. При этом Турция осуществила военные поставки исламистским ополченцам, лояльным ПНС, в том числе танки и беспилотники.

⁵ Ghanmi, Lamine. Tebboune reiterates foreign policy tenets, including stand on Western Sahara. // The Arab Weekly. – Tuesday 31/12/2019. – <https://the arabweekly.com/tebboune-reiterates-foreign-policy-tenets-including-stand-western-sahara>.

Жазоир 2013 йил январь ойида Ливиядаги можарога жиддий таъсир кўрсатди, ўшанда жангарилар Ин Аменадаги Тигентурин газни қайта ишлаш заводида хужум уюштиришди ва 4 кунлик камалда гаровга олинган 38 кишини ўлдиришди.⁶

Терроризмга қарши курашиш ва минтақада хавфсизлик ва барқарорликни таъминлаш сиёсатида содиқ қолган ҳолда, А. Теббун Саҳел давлатларини дин ва қўшничиликнинг умумий ришталари асосида қўллаб-қувватлашга ваъда берди.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Saddiki, Said. Will Algerian Foreign Policy Change Towards its Neighbors in the Next Decade? // Moroccan Institute for Policy Analyses. – 31 March 2020. – <https://mipa.institute/7654>
2. Ghanmi, Lamine. Tebboune reiterates foreign policy tenets, including stand on Western Sahara. // The Arab Weekly. – Tuesday 31/12/2019. – <https://thearabweekly.com/tebboune-reiterates-foreign-policy-tenets-including-stand-western-sahara>.
3. Algeria's president heads top security meeting to discuss Libya crisis. // CGTN. – 02:18, 28-Dec-2019. – <https://newsaf.cgtn.com/news/2019-12-28/Algeria-s-president-heads-top-security-meeting-to-discuss-Libya-crisis-MMb6H7QLGE/index.html>.
4. Ghanmi, Lamine. Tebboune reiterates foreign policy tenets, including stand on Western Sahara. // The Arab Weekly. – Tuesday 31/12/2019. – <https://thearabweekly.com/tebboune-reiterates-foreign-policy-tenets-including-stand-western-sahara>.
5. Ливия вновь стала приоритетом внешней политики Алжира. Алжир будет проводить более активную политику в Ливии. // Агентство «Анадолу». – 13.01.2020. – <https://www.aa.com.tr/ru/%B6%D0%B8%D1%80%D0%B0-/1701102>.

⁶ До этого инцидента алжирские власти выступали против международной антитеррористической операции, которую развернула на севере Мали Франция, надеясь договориться с действующими там группировками, в частности с движением «Ансар ад-Дин», состоящим, в основном, из туарегов. Однако данное движение присоединилось к наступлению террористических вооруженных группировок на столицу Мали Бамако, после чего правительство Алжира согласилось поддержать контртеррористическую операцию Франции. 16 января 2013 г. группа террористов, связанных с «Аль-Каидой» захватила жилой комплекс на месторождении Ин-Аменас на юго-востоке Алжира, взяв в заложники 800 человек, с требованием закрыть воздушное пространство Алжира для полетов французской авиации

См.: Булкемх Абдераззак, Узер Сюмейе. Ливия вновь стала приоритетом внешней политики Алжира. Алжир будет проводить более активную политику в Ливии. // Агентство «Анадолу». – 13.01.2020. – <https://www.aa.com.tr/ru/%B6%D0%B8%D1%80%D0%B0-/1701102>.